

žarsko, a ne jugoslovansko! — K temu bi radi stavili nekaj predlog: Veliko se govori o takozvanih „Slomškarjih“. To so ljudje za naše Prekmurje in njih voditelje. Kaj ko bi vse te zbrali in jih kompaktno preselili v Prekmurje; menda bi jih bilo dovolj, da zasedejo vsa šolska mesta. Na ta način bi prišlo v Prekmurje „strogo krščansko“ učitelstvo, ostala domovina pa bi se jih namah rešila. — Pomislite malo na to, gospodje-voditelji!

Našim prijateljem v Prekmurju gre na roko poseben neka institucija, ki se zove: **šolski svet**. Ustanovljen je bil prvi čas naše zasedbe kot nekaj informativen organ v šolskih zadevah. Vanj so bili po takratnem civ. komisariju pozvani poleg nadzornika še dva gerenta občin Murska Sobota in Dolnja Lendava, ti pa prejšnji Prekmurci-učitelji, trije evangeljski in štiri katoliški župniki. In ta svet se zdaj obstoja kot tak, da je Prekmurje že stalno naše in so šolske razmere v dobrem teku. Po popustljivosti prejšnjega komisarija pa se je ta prej informativen organ prelevil v nekako avtonomnega, postavodajnega. In pri tem so ostali v njem vsi prejšnji prisledniki, iz vrst nanovo došlega učiteljstva pa se ni pritegnilo vanj nikogar. In tako pride, da stavlja šolski svet na šolsko oblast take zahteve, kakor smo jih par že zgoraj omenili (pouk v prekmurščini, odstranjenje izvenprekmurškega „nekrščanskega“ učiteljstva itd.). Tako pride, da se protivi odlokom višje šolske oblasti in grozi s pasivno rezistenco oz. šolskim štrajkom, ako bi višji šolski svet ne hotel upoštevati njegovih brezmiselnih zahtev. Razume se, da morata civilni komisar in nadzornik vse to mirno gledati, ker, če tudi se ne strinjata z ukrepi šolskega sveta in preglasujejo ostali člani. — Naše mnenje je opravičena zahteva celokupnega učiteljstva za malo izjemam v Prekmurju, naj se šolski svet, kot tak kratkoma razpusti ter izvoli oziroma postavi pravilni **okrajni šolski svet**, v katerem ne bodo sedeli oni, ki nimajo pravice soditi učiteljev kot učitelje, ampak le kot ljudi in v katerem bodo smeli tudi učitelji sami o svoji usodi odločevati.

Druga slična institucija v Prekmurju so takozvani **šolski stolci**, po naše bi to bili nekaki krajni šolski sveti. Ti so ostali še iz časa madžarske vladavine. Ti vladajo verskim ljudskim šolam, protestantskim in katoliškim. Predsedujejo jim župniki oziroma pastori.

Najlepše zgradbe so državne šole, občinske in verske šole pa so dobro dotirane za dotične učitelje; nekatere imajo tudi obširna posestva. Ko so prišli naši učitelji na take šole, mislili so, da dobe prihodnjo poslastico, ali varali so se, bila so že oddana v zakup raznim strankam. Naša vlada je vsprejela te šole, kakor so bile, tudi kot **verske**. Ona sicer plačuje učiteljstvo, a zapovedujejo mu šolski stolci. Tako se je nekje zgodilo, da je župnik (Sakovič) od voditelja šole zahteval, da mu mora vse akte, ki pridejo nanj oziroma ki jih sam odpošlje, njemu v pregled izročiti. — „Ljudje božji! Ali smo kje v Afriki?! Dolžnost države je, da te šole podpravi, a upirajo se temu šolski stolci. Učitelji na teh šolah so nam ozi. njih predsednikom duhovščini, podrejeni. Zato pa morajo opravljati službo organista oz. kantorja, skoro bi se zrekli, mežnarja. — Ali niso baš take razmere, kakor so bile pri nas pred polstoletem? Kako poniževalno za učitelja!

beračih žen še »premetačo«. V Metliki jih vidiš ob semanih dnevih. Mesto prednasnikov nosijo »pregače« z dolgimi volnenimi resami. Barva jim je zeleno-rdeča, dočim so boianske in marindolske pregače črno-bele in rdeče in obšite z vezanimi in zlatimi bortami.

Noša katoliških žen pa je skoro ravno taka kakor belokranjska, samo da so »kozice« (namamni del) bogateje vezene kot belokranjske. Zakonske žene nosijo pod robcem takomenovani »faniaki«. To je podkvi podobna pletena slamnata kita, ki je s platnom obšita. Priveže se z močivozom okoli zvitke kite.

Vse skupaj je podobno mačvanski »kondži«, ki sem jo omenil pri opisu mačvanske noše v Srbiji.

»Fanjak« dobi nevesta za ženinovem domu, kjer li snamele venec in jo s faničkom »posnašilo«. Slični običaji nahajamo po vsem slovanskem inu, kar je tudi dokument nar. edinstva. Belokranjica je došla kot znak žene v Adlešičih »falbo«, na Vinici »glavni robec«, na Vrhu »juglo«, na Preloki »zaglavac« na bližnjem Hrvatskem »poculice« ali »rubce«, v Mačvi »kondžo« itd.

Za raziskavante naseljevanja so tudi zelo važni hišni primki (belokranjsko: »prišvarki«). Zanimivo je, da nahajamo v

In ker mora tak učitelj biti vedno pripravljen, da opravlja z župnikom še razne druge posle kot organist oz. kantor n. pr. pogrebe, pogrebne maše, posebne društvene slovesnosti itd, tudi med tednom ob vsaki uri, potem si lahko mislimo, kako poučevanje je v šoli, in torej, kako škodljivo za vsak šolski napredek.

Pa šolski stolci so istotako oblastni v svojih zahtevah, kakor šolski svet. O tem vas prepriča lahko vsaka številka Kleklovihih novih. Kompetentna oblast bi morala tem naravnost povedati, da so le administrativna oz. svetovalna oblast in da se njihove »zahteve« le kot nasveti upoštevajo, če ne nasprotujejo naravnost šolskim zahtevam. Kot vzgled, kam lahko privedejo take zahteve, naj služi: V 1 uro od Murske Sobotne oddaljeni vasi Pucinci je evangeljska konfesionalna šola. Na njej poučuje trd Madžar, ki niti prekmurščine ni zmožen. A ker je ob enem kantor v tamošnji župni cerkvi, ga šolska oblast ni smela prestaviti na kako madžarsko našo šolo. In tako poučuje še naprej slovenske otroke na zdaj slovenski šoli v čisti — madžarščini! — Tableau! —

Opravičeno se torej tudi tu zahteva, naj se istotako temeljito reorganizirajo ti — šolski stolci! —

Veliko bi še imeli poročati o gnolobi na šolskem polju v Prekmurju. A radi prostora naj se omejimo le še na letošnji kurz prekmurških domačinov-učiteljev. Poslani so bili v St. Vid za mesec dni, da se priuče pisni slovenščini. Koliko se jih je odzvalo, nam ni znano; gotovo pa ne vsi, ako pomislimo na **notranje prepričanje nekaterikov**. Dobro je bilo to od naše šolske oblasti; da pa bo kaj pomagalo, dvomimo. **Ko se povrnejo na svoja stara mesta, pa bo zopet pela v šoli prekmurščina, v medsebojnem občevarju pa madžarščina.** Je že tako: umivaš zamaženo kolikor hočeš, ostane le črna. — Zakaj se ni upošteval edino pameten predlog: brez ozira na levo in desno, le v dobrobit slovenske stvari, naj bi se vse tiste učitelje poslalo saj za eno leto službovat na slovenske šole, četudi kam v bližino? —

Seve, nekateri višji gospodje so bolj za lastne in strankarske ozire, brezbrizni so za tako oddaljeno Prekmurje, katero prepuščajo samemu sebi tudi na — šolskem polju. Kam plovemo v Prekmurju?

Učni načrt

za gospodinjstvo - nadaljevalne tečaje na ljudskih šolah.

(Sestavil kmet, svetnik V. Rohrmann.)

Učna doba traja 5 mesecev, od 15. oktobra do 15. marca. Število ur na teden: 6 v vsakem letniku, skupaj 120 ur.

Razdelitev pouka.

Štev.	Učni predmet	Število ur na teden za letnik	
		I.	II.
1.	Verouk	1	1
2.	Gospodinjstvo spise	1	1
3.	Gospodinjstvo računstvo	1	1
4.	Kmetijsko gospodinjstvo	2	2
5.	Ročna dela	1	1
	Skupaj	6	6

Žumberku ravno take, kakor v Adlešičih. Boianskih Fučkovcih in Marindolu. Te so Grzani, Perizi, Jurišini, Kordiči, Stipanoviči itd.

Leb imenski zaklad nam je ohranjen tudi v živalskih imenih na vsem inu. V Beli Krajin in Žumberku kličejo ovce: Lika, Bela, Drdučka, Maca, Jagoda, Mrka, Grašica, Pikuša, Roga, Ribica, Tičica, Čiba, Sova, Očica, Ničica, Buza, Kudra, Ruša, Tita, Senava, Krave: Srnava, Ruška, Lisava, Čadava, Rumava, Milava, Perava, Jelenka, Perka, Svilka, Laska, Trakica, Škopci (ovni): Bašo, Mulan, Beli, Macan, Zorko, Kudran, Grašan, Krpan, Voli: Rumen, Jelen, Lise, Srne, Peran, Dvoran, Rilan, Svilan, Bels, Čade, Rogec, Milvan, Vidran, Trakec, Kokoši: Šarka, zorka žutka, očača, Psi: Vidra, Lisko, Murček, Vučko, Šari, Capo, Pozor, Čuval.

Pri zbiranju naših imen sem doživel epizodico, ki je vredna spomina. Iz kmetijske hiše se mi zapodi mala rjava pasja mrcina pod noč. Strašansko je bevskało sčene in priklivalo gospodarja na prag. Vprašam ga: »Kako se zove Vaše sčene?« »Kakti nimški cesar, ki je nosil ovake brkve!« se odreže mož in pokaže z obema kazalcema od ustnice navzgor proti očem. In res ko sem zaklical deminutivum »Velikega nemškega«, je pomigala pasja zver s svojim repom.

UČNA TVARINA.

1. Verouk.

Spolnjevanje dolžnosti proti Bogu, svojemu bližnjemu in samemu sebi.

2. Gospodinjstvo spise.

Vaše v sestavljanju spisov za gospodinjstvo. Kupcijska pisma. Naročilna pisma za gospodinjstvo potrebščine, za vrtna semena in drugo blago. Pisma z računi za prodane pridelke, mleko, zelenjavo. Objave in inserati. Poizvedovalna pisma. Prejemni list. Izročilni list. Pobotnica.

II. letnik.

Vloge na oblastva. Dolžno pismo. Pogodbe. Navodilo, kako je oddajati pisma, brzojavke, denar in blago po pošti. Poraba poštnih položnic. Železnične pošiljke. Praktični izgledi.

2. Gospodinjstvo računstvo.

I. letnik.

Gospodinjški računi. Tržne cene. Prodajni in nakupni računi za pridelke, za živila, za perilo in obleko. Računi o potrebnih množini in o nakupu semen in umetnih gnojil.

II. letnik.

Prodajni računi za mleko in mlečne izdelke. Računi o mlečnosti krav in o pridelkih mleka in mlečnih izdelkov. Računi o izkupičku za prodana jajca in perutnino. Obrestni in odstotni računi. Poselski računi.

3. Kmetijsko gospodinjstvo.

I. letnik.

Poklic gospodinjke na kmetih. Lastnosti dobre gospodinjke.

Hišno gospodinjstvo na kmetih. Nauk o živilih. Sestavine in redilna vrednost živil. Različna jedila in glavna navodila za pripravljanje. Uporaba jedilnih ostančkov. Ravnanje z domačini. Skrb za zdravo stanovanje. Vsakdanje pospravljanje. Glavno pospravljanje. Kuhinja. Pomivanje posode. Snaženje kuhinje. Jedilna shramba in klet. Varstvo pred mrčesi in drugimi škodljivci v hiši. Zračenje, kurjava in svečava.

Vrtarstvo. Važnost hišnega vrta. Naprava vrta. Kako je povečati rodovitnost zemlje. Rigoliranje. Gnojenje vrta. Zalivanje. Pravilno kolobarjenje. Pridelovanje najbolj važnih vrtnih rastlin. Gnojitev cvetlic.

II. letnik.

Hišno gospodinjstvo na kmetih. Obleka, Ravnanje s perilom. Pranje in likanje perila. Snaženje obleke in obuvale. Uporaba stare obleke. Nakupovanje obleke, perila in obuvale. Vrednost in trpežnost blaga. Redno spravljanje in vzdrževanje perila in obleke. Hišni red. Kako je ravnati s posli. Gospodinjstvo računstvo.

Mlekarstvo. Mlečnost krav in kako jo izboljšujemo. Sestava in lastnosti mleka. Mlečne napake. Pravilno ravnanje z mlekom in smetano. Izdelovanje surovega masla.

Perutninarstvo. Kako je povzdigniti dohodek kurjere. Vrednost raznih kurjih plemen. Lega in oprava kurnice. Red in snaga v kurnici. Lastnosti dobrih jajčaric. Jajca za valenje. Kako je ravnati s koklo in piščeti. Važnost pravilnega krmljenja in paše. Najnevarnejše kurje bolezni.

4. Ročna dela.

I. in II. letnik.

Ročno šivanje. Krpanje perila in obleke. Podpletanje in mašenje nogavic. Šivanje preprostega životnega perila na rokah.

„Narodna Prosveta“ je informativen stanovski in šolski list in prinaša tudi vesti o gibanju učiteljstva izven Jugoslavije.

Vrv okoli vratu!

Namen vsakega razsodišča je poravnati osebne spore in prepire, stanovska nesporazumjenja doma. Vsa sporna vprašanja, ki se tičejo dostikrat nekolegijalnih odnošajev med učiteljstvom, naj razsoja učiteljsko razsodišče. Nikjer ni nobenega zakona, kateri bi prisilil nasprotni si stranki priznati vrhovno sodno oblast stanovskemu razsodišču; stranki eni ali drugi je vedno odprta pot na javno sodišče. Pravila o razsodišču morajo vsled tega stremeti za tem, da uživajo njih zaupanje vsi v neprijateljskih, stanovsko različnih mnenjih ali osebnih prepirih se nahajajoči člani našega stanu.

Take objektivne garancije ne nudi razsodišče, kakršnega je izdelal pooblaščen odbor ter ga enostavno aktiviral za okrajna učiteljska društva, katera so ve-

činoma pravila razsodišča sprejela ter že volila predsednika in odbornike.

Že prej sem omenil, da je naloga razsodišča poravnati spore med učiteljstvom. Ali uživa predsednik razsodišča moje zaupanje? Smem li verovati v njegovo objektivnost, zlasti če je izvoljen mož mojega nezaupanja? Razsodišče, ki ga je objavil „Učiteljski Tovariš“ z dne 10. junija 1920, šte. 23 doseže nasproten učinek. Obe nasprotujoči si stranki nista zadovoljni (ali samo ena) n. pr. z odborom, ki tvori razsodišče; pr. bodeja tedaj obravnavali zadevo, ako je žaljenje časti, ali kaj enakega, pred javnim forumom. Tukaj se pokaže posledica omenjenega razsodišča ravno nasprotna namenu, ki so ga imeli sestavljalci pravil razsodišča.

Ustanovitev razsodišča je naznaniti višji šolski oblasti! Zdi se, da naj pride za skrpucalo „javne kvalifikacije“ na pomoč proti že dovolj zatiranemu učiteljstvu v stanovskih in osebnih zadevah še šolska oblast.

V naše stanovske zadeve naj se vtiča še vlada in naj postane na predlog nas samih vladni inkvizitor, opravljajoč posle nekdanjega c. kr. dež. šol. sveta? S takim razsodiščem mora napraviti učiteljstvo liter konec. Ne oziraje se na to, da ga ni sprejela delegacija, niti se niso o njem izjavila okrajna učiteljska društva, bi razsodišče pod kontrolo vlade in na priporočilo odbora v razsodišču spravilo učitelje ob državljansko svobodo: saj se moram ukloniti šol. oblasti, ako priznam razsodišče. Kakor hitro se uprem ali oponiram na društvenih zborovanjih predlogom in nasvetom, ki mojemu prepričanju ne ugajajo, pridem v konflikt s šolsko oblastjo, ki je vsled pravil v aktoiranem razsodišču upravičena vplivati s svojo uradno močjo na izid razsodbe. V „Učiteljskem Tovarišu“ priobčeno razsodišče tvori permanenten odbor. Kaj takega ima samo še **rimski klerus**. Smešno! Pooblaščen odbor, ki je napravil pravila, naj si jih ogleda drugod. Takega razsodišča, kot bi ga imelo učiteljstvo, ne najdemo nikjer; je nesmišeln in povod, da bode iskala prizadeta stranka vsled gotovih dejanj zadoščenja zopet pred javnim t. j. pravno priznanim odgovornim sodiščem; s tem bi razsodišče zgubilo namen. Marsikateri učitelj bode dobro premislil, preden bode vstopil v našo organizacijo, kjer bode na milost in nemilost izročen neodgovornim tovm, v odboru. Ne razumem, kako je mogoče napraviti kruto razsodišče, ki je nestvor; prekosil je vlado samo. Razsodišču zaupam, ako imenuje vsaka stranka za vsak slučaj posebej svoje zastopnike, ki se potem zedinijo na predsednika. Razsodišče služi svojemu namenu, ako se sklicuje **ad hoc**; zato bi bilo želeli, da okrajna učiteljska društva o tem razmišljajo. Taka razsodišča imajo vsa društva, kjer se res lahko marsikaj uredi doma. Cesar ne izve javnost, še manj pa šolska oblast, ki le prerada seže v učiteljski dvoboj.

Zatorej: **Vrv raz vratu!** A.

Pristopajte k Jugoslovanski Matici!

Naj bo prijetno ali ne, naša zgodovinska naloga je in ostane: osvoboditi Primorja. Kakor gotovo je ta naloga, tako gotovo pa vodi samo ena pot do njene realizacije, to je pot, ki gre preko Jugoslovanske Maticе.

Kadar bomo vsi za stvar Primorja organizirani, kadar bomo vsi brez izjeme člani „Jugoslovanske Maticе“, tedaj bomo na pragu velikih dni, tedaj se prične osvoboditev Primorja.

Jasna in nepobitna resnica, ki jo mora uvideti sleherni. Z veseljem konstatiramo, da ta resnica tudi vedno bolj pridobiva pristašev in da slede rodoljubi vseh stanov našemu klicu in da sami prihajajo v pisarno Jugoslovanske Maticе in se javljajo kot njeni člani. Vsa čast njih zavednosti.

Naravnost v posnemanje pa mora biti žena finančnega stražnika, ki je prijavila ne samo sebe, temveč tudi vse svoje nedoletne otroke kot člane Jugoslovanske Maticе in dasi gotovo ne obdarjena z zemeljskimi dobrotami, za vse plačala članarino. Tako se je zopet enkrat pokazalo, da najplemenitejše srce biva navadno v najprostejših kočah. Nam pa je rodoljubljen čin priproste žene dokaz, da temelji naše delo globoko v srcih naroda in da je radi tega osvoboditev Primorja sigurna.

Vprašamo pa, koliko časa mislite odlašati še Vi, ki imate gotovo največji interes na blagostanju naroda! Vprašamo, kako dolgo Vas mora osramotiti s svojim rodoljubjem priprosta žena!

Z vsi resnostjo kličemo Vam: Vstopajte v Jugoslovansko Matico, bodite nje agilni in požrtvovalni člani, da ne bomo